

ולכן אם קדם הוא, דהיינו, שלא תפסה האשה אלא הוא היה תפוס בהן — זכה. אך אם קדמה היא וזכתה בהם בחיי הבעל — ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.

והוא הדין כשהניח אחיו כספים, דינם כפירות תלושים. רש"י.

ואם כנסה [יבם אותה], הרי היא כאשתו לכל דבר, ואם בא לגרשה — חייבת גט. ולא מועילה חליצה. וכן אם גרשה, יכול לשוב ולקחתה ואינה עומדת עליו באיסור אשת אח.

ובלבד [ובדבר זה לבד, שונה היא משאר נשים] — שתהא שיעבוד כתובתה על נכסיה בעלה הראשון. ולא על נכסיה היבם.

אך בגמרא מבואר, שאם אין לבעלה הראשון נכסים, תקנו לה רבנן כתובה מנכסיה היבם.

דין נוסף משמיעה לנו המשנה:

לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן, [אין היבם יכול להוציא מנכסיה אחיו את סכום הכתובה וליחדו לה ולומר — "כסף זה מיועד לכתובתיך", ולהשתמש בכל שאר הכסף] אלא כל נכסיה אחראין לכתובתה ואינו רשאי למוכרם אלא רק אוכל פירותיהם.

וכן לא יאמר אדם לאשתו — הרי כתובתיך מונחת על השלחן. אלא כל נכסיה אחראין לכתובתה.

והטעם — מבואר בגמרא, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציא, שאם תהא הכתובה מופרשת משאר נכסיו, כשיכעס עליה יאמר לה — "טלי כתובתיך וצאי".

גירשה היבם — אין לה אלא כתובה, ושאר הנכסים שייכים ליבם.

ואם החזירה — הרי היא ככל הנשים, שאם גרש את אשתו והחזירה — על דעת כתובתה הראשונה החזירה. ואין לה אלא ככתובתה הראשונה בלבד.

ובגמרא יבואר, מה חידשה המשנה בדין זה.

גמרא:

איבעיא להו [הסתפקו הלומדים בבית המדרש]: שומרת יבם שמתה, מי קבורה, כלומר על מי מוטל חיוב הקבורה, האם על יורשי בית אביה או על יורשי הבעל?

וצדדי הספק הם:

האם יורשי הבעל קברי לה, משום דקא ירתי [שירורשים] את כתובתה, ושנינו לעיל (מז' ע"ב) — "קבורתה תחת כתובתה".

או דלמא יורשי האב קברי לה, דקא ירתי את הנכסים הנכנסין והיוצאין עמה [נכסיה מלוג].

אמר רב עמרם, תא שמע [בא ושמע מה ששנינו בנושא זה] — דתניא בבבביתא "שומרת יבם שמתה,

יורשיה — אותם שהם יורשי כתובתה, 9-a — כלומר יורשי הבעל, חייבין בקבורתה".

אמר אבוי, אף אנן נמי תנינא [אף אנו שנינו דין זה במשנה (לקמן צה' ע"ב)] — "אלמנה ניוזנת מנכסיה יתומין, ומעשה ידיה שלהן, ואין חייבין בקבורתה".

ומי חייב בקבורתה?

יורשיה, שהם יורשי כתובתה, חייבין בקבורתה".

ומדייק אביי: איזוהי אלמנה שיש לה שני יורשין? כלומר שיורשי כתובתה אינם אותם שיורשים את נכסיה].

הוי אומר, זו שומרת יבם. ומוכת, שעל יורשי כתובתה מוטל חיוב הקבורה.

אמר רבא: ולימא [ומדוע אין היבם יכול לטעון] — "אח אני יורש, אשתו אין אני קובר", כלומר — כתובה זו שאני יורש אין בה מנכסי בית אביה כלום, אלא מאתיים ותוספת שכתב לה אחי, ואין אני יורש אותה אלא את אחי (68)?

אמר ליה אביי, משום דבאין עליו משני צדדין: ממה נפשך, אם את אחי הוא יורש, יקבור את אשתו. כמו שאחיו היה קובר אותה אם היתה מתה בחייו, ואפילו לא הכניסה לו כלום.

ואם אינו קובר את אשתו, יתן לה את כתובתה. שהרי קבורתה תחת כתובתה.

אמר ליה רבא: הכי קא אמינא — "אח אני

יורש, את אשתו אין אני קובר. ואי משום כתובה?! לא ניתנה כתובה לגבות מחיים!" כלומר — לא שייך לתבוע תשלומי כתובה, כל זמן שהבעל חי, וכיון שאני עומד במקום הבעל, אין לתבוע ממני את כתובתה.

עונה הגמרא על טענת רבא: מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה [מיהו הסובר ש"לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים", ודורש את לשון הכתובה שנאמר בה — "לכשתינשא לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי", ומדייק — רק כשתוכל להנשא לאחר, דהיינו במות הבעל או היבם, אז תגבה את כתובתה, אך לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים] ?

בית שמאי. ביבמות (ק"ז א), שפסקו — שאם נישאת לאחר אפילו על פי עצמה, נוטלת כתובתה (69).

ומאידך, שמעינן להו לבית שמאי דאמרי שמי שיש לו שטר חוב על חברו, הוא נחשב מוחזק בנכסי חברו יותר ממנו. כיון ששטר העומד לגבות כגבוי דמי,

והיכן נשנה דין זה — דתנן במסכת סוטה — מי שקינא לאשתו ונסתרה, ולקחה לבית הדין על מנת להשקותה, ולברר האם זינתה תחתיו, אם שתתה והתברר שזינתה — איבדה את כתובתה, אך אם מתו בעליהן עד

68. רש"י. וכשיטתו לעיל, שאין היבם יורש אלא את הכתובה. ולא את נכסי צאן ברזל שהכניסה עמה.

69. הקשו הראשונים — הרי ביבמות מבואר שחזרו בית שמאי להורות כדברי בית הלל, ומדוע אמרינן שרק בית שמאי אית להו "מדרש

אך התוספות שפרשו שהיבם יורש גם את נכסי צאן ברזל של האשה, בארו את קושיית הגמרא כך: "אח אני יורש אשתו אין אני קובר" — כלומר, אע"פ שאת האח אני יורש, בכל זאת לא אשא בחובותיו. אלא רק בזכויות הירושה.

הכתובה העומד לגבות, כגבוי דמי. ולכן האשה נחשבת מוחזקת בכסף כתובתה⁽⁷⁰⁾.

ולפי זה מיושבת קושית רבא לעיל, כיון ששטר העומד ליגבות כגבוי דמי, הרי אין האח יכול לטעון — "את אחי אני יורש", כיון שכסף הכתובה נחשב כבר גבוי אצל האשה, הרי הוא כאילו יורש את האשה, ולכן חייב לקוברו.

ומקשינן: סוף סוף היאך כתובה נגבית מחיים, והא בעינן לדעת בית שמאי שיתקיים מה שנאמר בכתובה — "כשתנשא לאחרי תטלי מה שכתוב ליכי", וליכא, כיון שעדיין לא הותרה לינשא לאחרי?

אמר רב אשי: יבם נמי כאחרי⁽⁷¹⁾ דמי. וכיון שמת הבעל ונפלה לפני היבם, כבר זכתה בכסף כתובתה, וחייב היבם לקוברו תחת כתובתה⁽⁷²⁾.

לאחר שהשיב אביי לרבא ש"ניתנה כתובה להגבות מחיי היבם", שלח ליה רבא מכתב לאביי, ביד רב שמעיה בר זירא,

שלא שתו, בית שמאי אומרים — נוטלות כתובה, ולא שותות. ובית הלל אומרים — או שותות או לא נוטלות כתובה".

והרי יש לתמוה — כיצד אמרו בית הלל "או שותות או לא נוטלות כתובה", ומשמע שיכולות לשתות אחר מות הבעל, והלא נאמר בתורה — "והביא האיש את אשתו אל הכהן", דוקא כשהאיש מביא את האשה, אמר רחמנא, ובמקרה שמת, ליכא, וכיצד אמרו בית הלל "או שותות"?

אלא, בהכר, שכונת בית הלל לומר — מתוך שלא שותות, לא נוטלות כתובה.

וחוזרת הגמרא לדון בדברי בית שמאי — "בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות",

ומקשינן: ואמאי נוטלות כתובה, והלא ספיקא הוא, ספק זנאי ספק לא זנאי, ואילו יורשי הבעל מוחזקים בודאי בכסף הכתובה, וכי קאתי ספק ומוציא מידי ודאי?!

אלא ודאי — קסברי בית שמאי — שטר

כתובה"?

ועיין בתוספות ובשיטמ"ק שתרצו על זה בכמה אופנים.

70. הקשו הראשונים, אולי טעמם של בית שמאי אינו משום "שטר העומד ליגבות כגבוי דמי", אלא כיון שהאשה טוענת טענת ברי, והיורשים טוענים טענת שמא, ברי ושמא ברי עדיף?

ותרצו — כאן טענת ה"ברי" של האשה היא "ברי גרוע", כיון שהאשה יודעת שאין היורשים יכולים להכחשה. ואילו ה"שמא" של היורשים הוא "שמא טוב", כיון שיש רגליים לדבריהם,

שהרי קינא לה בעלה ונסתרה. ולכן משום טענת "ברי ושמא" אינה יכולה להוציא מהיורשים. ועל כרחך שסברו בית שמאי — "שטר העומד ליגבות כגבוי דמי".

71. אף על פי שבלשון תורה יבם לא איקרי "אחרי", כמו שמוכת מהפסוק "ואיש אחר יקחנה", מכל מקום בלשון חכמים יבם איקרי אחר. תוספות. ועיין שיטה מקובצת.

72. עיין בתוספות — שדגו האם למסקנת הגמרא ש"יבם כאחרי דמי", אפשר לתרץ את

וכך כתב לו — ומי נתנה כתובה לגבות מחיים דיבם?

והרי תניא בברייתא: רבי אבא אומר, שאלתי את סומכום — יבם הרוצה שיוכל למכור בנכסי אחיו לאחר שכנס את אשתו, כיצד הוא עושה? הרי בעלמא אינו יכול למכור את נכסי אחיו, כיון שהם משועבדים לכתובת אשתו, כמבואר במשנה.

אם כהן הוא, שאינו יכול לגרש את אשתו ולהחזירה לאחר מכן, יעשה לה סעודה יפה, לפתותה במשתה היין, ויפייסנה, כדי שתרשה לו למכור את העודף על כתובתה.

ואם ישראל הוא, מגרשה בנט, ונותן לה כתובתה, ויכול כעת למכור את כל שאר הנכסים, ואחר כך יחזירנה על דעת כתובתה הראשונה. עד כאן הברייתא.

ב-א9 ומדייק רבא — ואי סלקא דעתין שנתנה כתובה לגבות מחיים דיבם, מדוע היבם צריך לגרש אותה כדי להגבותה כתובתה ולמכור את השאר, נייחד לה שיעור כתובה, והשאר לזיבין [שייחד לה את שיעור כתובתה כעת, וימכור את השאר]?

ומקשינן: ולטעמיה [אם כך הקשה לר] ולותבה ממתניתין [מדוע לא הקשה עליו

ממשנתינו], ששנינו — "לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת לך על השלחן, אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה", ומבואר שאינו יכול ליחד לה את שיעור כתובתה ולמכור את השאר, ומדוע נזקק רבא להקשות מברייתא במקום משנה?

ומשנינן: ממשנתנו אין להקשות, כיון שהמשנה אינה אומרת דין, אלא התם עצה טובה קא משמע לך, שלא תאבד את כתובתה⁽⁷³⁾. אך מדינא יכול הבעל ליחד לה כתובתה. ולכן לא הקשה רבא מהמשנה אלא מהברייתא.

ומוכיחה הגמרא, שהמשנה אינה אומרת דין גמור — דאי לא תימא הכי [אם לא תאמר כך] איך תבאר את הסיפא, דקתני "וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת לך על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובת אשתו",

אי בעי ליה לזבוני הכא נמי דלא מצי מזבין [וכי כל בעל אינו יכול למכור את כל נכסיו, עד שיגרש את אשתו]?! אלא ודאי, רק עצה טובה קמשמע לך, שלא ייחד לה את כתובתה, אך יכול הוא למכור נכסיו.

הכא נמי, גבי יבם, רק עצה טובה קא משמע לך, שלא ייחד לה את כתובתה. ולכן

אך התוספות פרשו — שהעצה טובה, כיון שאם ייחד לה מטלטלין תהא קלה בעיניו להוציאה.

או באופן אחר — שאם ייחד לה מטלטלין לא יוכל לגרשה בלא להפסיד את מטלטליו. אך אם לא ייחד לה, יוכל למכרם, ולגרשה בלא שיפסידם.

קושיית הגמרא אליבא דכולי עלמא, או שעדיין צריך לתרץ רק לפי בית שמאי.

73. רש"י מבאר, שהעצה טובה גם לבעל, כיון שאם אשתו תאבד את כתובתה, יאלץ הוא לשוב ולתת לה כתובה אחרת.

והטעם — מכיון שאסור לאדם שישהה עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה.